

مکتب

۱۹۱۳ نچى سنه

۱۳۳۱ نچى سنه جمادى الاخرى ۱۳

ماى ۷

۵ نچى سان. ايکى آطنده بر چغا طورغان تعليم و تربيه ژورنالى. ۱ نچى يل.

اصول جديده مکتبلر يىنڭ استقبالى.

لرنى كوندن كون كوبه يته بارالار و بر نيچه يلدن احتمال هر اولك بر ناچال نوويه اوچيليشچه بولور. مونه بو وقت بو ايکى تورلى مکتب بر برسندن آبروم بارورغه مى، يا خود ايکيسينى بررگه قوشارغه مى، ديگان مسئله قوزغالادر.

بو مسئله حاضر بايتاق اوق كشيلىرنڭ فكرينه توشكان بولورغه كيرهك. بو حقه «مکتب» ادا- ره سينده بر نيچه مقاله بر كيلدى. بو مقاله لرده بر فكرده توگل، بلكه ايكيگه آيرالار. مکتب ابتدائى برله ناچال نوويه اوچيليشچى بررگه قوشو طرفدارى بولغان افنديلىر، مقاله لرنده اوز دعوالرن اثبات اوچون ياخشوق قونلى دليللر كيترلر. مثلا، بر مقاله صاحبي ئه يته در: «بىزنىڭ اصول جديده مکتبلر بىز كوبيك نوک ميداندىن كوتارلورگه توشلى مکتبلردر. بو مکتبلر اوزلر يىنڭ وظيفه لرن اوتهديلر ايندى. آلا ر خلقده، ايسكى طورمش ايله بارورغه

بىزده ابتدائى تحصيل مسئله سنك صوگنى وقتلارده ايك اهميتلى بر نهرسه بولسه، اولده مکتب ابتدائيه لىر بىزنىڭ پراغرامماسى، روحانى اداره سى نڭ كم قولنده بولووى، ماليه جهتى و معلملر حاضرله و كې مسئله لردن عبارندىر. بو مسئله لرنى مذاكره و حل ايتكانده اختيار سىز اصول جديده و مطلقا ابتدائى مکتبلر بىزنىڭ دوامى و استقبالى حقنده اوبلانلا باشليدىر.

بىزده ئه ليگه قدر ابتدائى تحصيل اوچون فقط مىلى تله اوق و تولا طورغان، اوز اداره بىزده- گى مکتبلر گنه بار ايندى. صوگنى يىللارده حكومت همز بىمستوا لار طرفدن آچاقان «روسكوتاننا- رسكى ناچال نوويه اوچيليشچه» لىر بر قدر كوبه يوب كيلسه لرده، اوز مکتب ابتدائى- لىر بىزگه نسبتنا يوق حكمنده آز ايندىلر. فقط ايك صوگ وقتلارده روسيه ده ابتدائى اوقونى عموملاشدر و نيتى برله ناچال نوويه اوچيليشچه-

يارامى، آنى اوزگار تورگه، ايكنچى طور مشقه
آلشدر ورغه كيرهك، ديگان قايغونى اوياندىلار.
هم شونڭ ايله آلاز اوزلرينڭ بور چلارن
اوتهدىلر.

ايندى اول تىپ مكنبلر ياكما طور مشده
خلقه ياردم ايتە المىلار، آلازده اول كوچ،
اول قوت يوق. چونكه آلاز اوزلرينڭ هيچ
بر تورلى آله كيمته آماولارى ايله طور مشدن
بر آز آرتقه قالشدىلار. ياكما طور مشنڭ
حاجتلرن اوتى آلمى باشلادىلار. شوڭما كوره،
كوب بيرده خلقنڭ اول تىپ مكنبلردن
كوڭللىرىده صونغان. اول مكنبلرگه، آنڭ
معلملرينه (ايسكى مكنبلرگه قاراغان كيك)
پرا كتيكهده، طور مشده هيچ بر فائده كيتره
آلمى طورغان، فزغانچ نرسه ايتوب كنه قارىلار.
ايندى اول مكنبلرنى حياتقه ياقنراق
رهوشده قوبارغه، آلازنى اصلاح ايتەرگه، ماليه
جهتلرى تايمين ايتلماگانگه، ممكن توگل
ديورگه يارى. صوڭره اول مكنبلرنڭده عومى
قانون تحتينه كرتىلوب ادارە ايتله باشلاولار يىنى،
حكومت ارباينڭ اول مكنبلرنى تعقيب
ايتولر يىنى اعتبارغه آلساق، اول مكنبلرنڭ
آفتق عمرلرى كىلگان ديورگهده يارىدر.
شونڭ اوچون مسئلەنى «اصول جديده
مكنبلرينڭ ماليه جهتلرن نىچوك تايمين ايتو»
مسئلەسى ايتوب قارامىچە، طور مشبىزغه، ياقن،
هر جهندن تايمين ايتلگان، ياكما تىپ مكنبلرنى
كرتورگه، آلازنى كوبرەك طاراتورغه طروشو
مسئلەسى ايتوب قاراو طوغرىراق بولاچقدر.
اول ياكما تىپ مكنبلردە طبعى يوغارى اوچر-
يژ دىنيەلر طرفندن آچىلا طورغان «روسكوى

تاتارسكى» اشقولالاردىر.

بواشقولالار، اصول جديده مكنبلرينه
قاراغانده حياتقه ياقنراق طور دقلارى كيك،
پرا كتيچىسكى ياقندنە كوب آلدەدرلار. اصول
جديدە مكنبلرى بيت پرا كتيچىسكى بر نرسەده
بيرمەدىلر. آلاز نڭ خدمتلرى بارى معنوى
جهتدنگنه بولدى. حالنكه مكنبلر هر ايكى
ياقندن خلقه تاثير ايتوب فائده كيتره آلسا-
لارغنه اوزلرينڭ چن وظيفەلرن اوتى آلتان
بولالار. ذاتا مكنبنڭ اوزينه حيات-طور مش
كوزى ايله، مكنبكه طور مشنى اولچى طورغان
بارومىتر ايتوب قاراغە تيوشدر. «دى

لكن بز بو مقاله صاحبنى نڭ فكرينه هم
آنڭ فكرداشلىرىنه قوشولا آلمىبىز.
بزنڭچەده، روسكو تاتارسكى ناچالانويه
اوچىلىشچەلرنڭ كوبە بووى البته بيك مطلوب؛
بوندى اوچىلىشچەلر البته طور مشقهده بيك
ياقن در. لىكن، ياكما تون بولدى ديوب
ايسكىسىنى اوطقه ياغارغە يارامىدر. نيچە يوز
يىللاردن بيرلى محلە مكنبى بو اوب، خلقنڭ
اوزمالى، اوز همتى برله تربيه قىلونوب
كىلگان هم دىنى هم مىلى روجلار بزنڭ
چيشمەسى بولغان، اوز بزنڭ تارىخى بر مؤ-
سسە بزنى «آلاز ياكما طور مشده خلقه ياردم
ايتە المىلار» ديوب كنه يوق ايتوب تاشلاو
هيچ ممكن اش توگلدر.

روسلاز معرفت يولندە بزدن بيك كوب
آلدە تورسەلارده، «ناچالانويه اوچىلىشچە»
لر بىز بولدى ديوب «تسىرقوۋ نوپرىخودسكى
اشقولا» لارن ئەلى همان بترگانلرى يوق.
خصوصا، بزنڭ كيك هر جهندن ضعيف بولغان

حاصلی، بزنکچه، روسیه دهغی عومسی
ابتدائی اوقونی فعلیت که چغارو، هر اولده
بر ناچالنویه اوچیلیشچه آچو - بزنک اصل
جدیده مکتبلرینک دوامی وترقیینه هیچ خلاف
توگل، بلکه ایکسی برکه بارورغه تیوشدر.
چونکه بولارنک برسی هم روسچه هم بر آز
تازارچه اوقولا طورغان دنیاوی مکتب،
ایکنچی سی ایسه بر مسجدکه تابع وشول
مسجدنک امامی ومحلہسی ننگ ادارہ سنک بولغان
دینی مکتب - «محلہ مکتبی» در.

بو ایکی تورلی مکتب ننگ بر برسینه
مناسبتی، یعنی برسندن صنف تمام ایتوب
ایکنچی سینہ کره آلو یاخود ایکسینده ده بر
وقت اوقوب بارو (مثلا، برسندہ اویلہ گه قدر،
ایکنچیسندہ اویلہ دن صوگ) کبی مسئلہ لر
هر ایکی مکتب ننگ پراغراممالارن تیکشر -
گاننگ صوگندہ مذا کره قیلوناچق نهرسه لر در.

محمد فؤاد

بر مات که، اوزینک تاریخی مؤسسہ لر ن
یاگارتو وبترو مسئلہ لرینہ بیک دقت برله
قارارغه وصافلانوب اش قیلورغه تیوشدر.
البتہ، بزنک اصل جدیدہ مکتبلری هم
پراغرامماهم مالیه هم معلملری جهتندن کوب اصلا -
حلا رغه محتاجدر. لکن «اصلاح» برله «بترو ویا -
بو» دیگان سوزلرنی بر برسندن یاغشی آیرورغه
وبرسی اورزینہ ایکنچیسن استعمال ایتمه سکہ
تیوشدر.

بو مکتبلر بز بولایده بته چکلر، «آلارنی
حکومت تعقیب ایتہ چک» دیگان فکدرلر ده
بزنکچه اصلسزدر.

مادام، که تاتارلارنی، تاتار بولغانلقلاری
اوچون، یاخود مسلمان بولغانلقلاری اوچون
حکومت تعقیب ایتمی، بناء علیه شول تاتارلق
ومسلمانلق ننگ نتیجه سی و «خاصه لازمه» سی
بولوب تانولا طورغان دینی مکتب ومدرسه -
لر بزنی ده هیچ وقت تعقیب ایتمه س یاخود
ایتدرمه سلر دیوب اویلیبز.

باشقلر نیچوک اوقیلر؟

آناردن صاقلانا آلمی. نادان کشی ده نهق
شوشی صوقرغه اوخشاشلی در. صوقر، قارا ایله
آقنی آیورا آلمانگان کبک، تگی نادان کشی ده
حق ایله باطلنی آیورا بلمی. «صوقر طاوقغه
بارده بغدادی» دیگان مقالگه اوخشاشلی،
نادان کشی گده بارده بر. چونکه حق ایله
باطلنی آیورا طورغان معرفت کوزی آنارده
یوق. صوقر صالادات ننگ دشمان ایله صوغشورغه

کوزلی کشی ایله صوقر کشی آراسندہ
نه چافلی آیورما بولسه، عالم کشی ایله نادان
آراسندہ هم شول چافلی آیورما بارددر. صوقر،
آلدنک نی نرسه بار کورمی، تلہ گان بیرینہ
راحت له نوب بارا آلمی. آلدنہ طوروچی،
دوست مو، دشمان مو ایدیکنی سیزمی، آطلاغان
صاین چوقر بولماسون دیوب، شیکله نوبکنہ
باصا؛ آیباق آستندہ زهرلی یلان بولسه ده،

۸۹۲ جهاير متفقهده
 ۸۵۰ فرانسیهده
 ۵۷۱ آفستریبهده
 ۲۱۱ روسیهده ایسه آنچق
 ۹۸۰ دیمک، که مک جانلی نمسه اولینک
 کشیسی اوقورغه یازارغه بلدیکی حاله،
 شول مقداردهغی روس اولینک آنچق ۲۱۱
 کشیسی بله. مک جانلی نمسه اولنده یازو
 بلمه گان فقط ۲۰ کشی بولدیغی حاله، روس
 اولنده ۷۸۹ بولوب چقا. قوت چقچظور آیورما.
 ۸۰ میلیون چاماسنده خلقی بولغان آمریقا
 جههوریتنده ۱۶ میلیون آرتق اوقوچی بو.
 لدیغی حاله، ۱۶۰ میلیون، یعنی جهاير
 متفقه چاقلی ایکی ئواوش خلقی بولغان روسیهده
 ایسه فقط آلطی میلیون اوقوچی بار. گیر.
 مانیا ناک بتون میلکتنده اوقورغه یازارغه
 بلمه گان کشیلر، حاضرنده بر میلیونندن آز
 آرتقدر. حالبوکه بزنگ روسیهده ۱۲۰ میلیو.
 نندن آرتقدر.
 اوقویاشنگگی بالالارنگ مکتبکه یورولری
 ایسه شوشی رهوشچهدر. اوقورلق یوز بالادن
 مکتبکه یوری:
 ۱۰۰ جهاير متفقهده
 ۱۰۰ اسویچرهده
 ۸۰ فرانسیهده
 ۷۸ گیرمانیهده
 ۷۷ انگلترهده
 ۷۶ نورویچده
 ۷۵ اسویچده
 ۷۲ بلجیقهده
 ۷۱ آوستریبهده

اقتداری بولماغانغه اوخشاشلی، نادان کشی ننگ
 سیاسی و اقتصادی مسئل لرننگ هیچ برسندہ غالب
 کیلمک احتمالی یوقدر.
 شوکا کوره شول، هر مسئلده عالم لرجیکه لر،
 نادان لر ایسه جیکولر لر. مونه شول مسئل
 آکلی ملت لرکه بیک آچیق ایتوب بلونگانگه
 کوره، آنلار ملت ننگ بتون افرادینی اوقوموشلی
 ایتهرگه بار کوچلرینی صرف ایتهر لر. بو
 اورنده بز قصهچه بولسهده، آوروپالیلارنگ
 علم یولینه طوتقان آقچهلارینی، آنلارده اوقورغه،
 یازارغه بلوچی کوبمو بار ایکانلگینی بیان
 ایته سبز کیله. علم یولینه آقچه کوب طوتقان
 پادشاهلق لارنگ ایکن برنجیسی شبهه سر «جهاير
 متفقه» حکومتی در. آنک علم یولینه صرف ایتو.
 لگان آقچه هر کشی باشینه ۷ صوم ۳۰ تین
 طوغری کیله. دیمک، که آنده مک جانلی بر
 اول بولسه، شول اول علم اوچون ۷ مک ۲۰۰ صوم
 آقچه صرف ایتکان بولا.
 ۹۶ تین ۵ صوم آفستریلاده
 ۴۰ تین ۵ صوم اسویچرهده
 ۸۰ تین ۳ صوم انگلترهده
 ۸۳ تین ۲ صوم نورویچده
 ۷۰ تین ۲ صوم فرانسیهده
 ۵۰ تین ۲ صوم اسوچده
 ۶۰ تین ۱ صوم آفستریبهده
 ۶۷ تین روسیهده
 حکومت لرننگ بلم یولنده آقچه صرف ایتو.
 لری کوبمو بولسه، آندهغی اوقوچیلرننگ
 صانی شول نسبتده دیپورلک:
 مثلا: گیرمانیهده مک کشی دن یازو بلگانی ۹۸۰
 انگلترهده ۹۲۰

کوکدن آلتون یاغما دیغی کبی، آندن علم ویاخود مکتب اینمک احتمالیده یوقدر. بولغان نرسه لرنڭ بارچه سی، بنده نڭ اوز کوچی ایله گنه حاصل بولدیغی سببلی، بز اوکسزلرده بار کوچبزی علم و معرفت یولینه صرفی ایتهرگه تیوشلی ارمز. علم نڭ باشقه ملت لرگه بیرگان ییمشی نرسه ایسه، بزگه ده شول بولاچقدر. هر اورلق اوزینه موافق ییمش بیردکی کبی، علم هم اوزینه موافق ییمش بیرمکه و بیره چکدر.

اول ییمش ایسه شهبه سز مڭگولک سعادت و مڭگولک حیات در.

هادی آطلسفی.

روسیده ۲۹

دیمک، که جها میر متفقه ایله اسؤیچره ده اوقو یاشنده گی یوز بالانڭ، یوزسیده مکتب که یوردکی حالده، روسیده گی اوقورلق یوز بالانڭ آنچق ۲۹ یغنه یوروب، قالغان ۷۱ ی چانا شووب ویاخود شار اویناب یوری در. تانار آوللارنده، بوره نهلر اوستینه اولطروب، یاز باشلارنڭ غیبت صاتوب اولطروچی آغایلار ایسه، مونه بارسیده شول ۷۱ رقمی آستینه کرگان بالالارنڭ قارتایغانلار بدر.

بزرده، کشی شیکلی دنیاده یه شهرگه تله سهک، اوقوچی لار بز نڭ صانینی، هر آولده، باشقه مملکت لرده گیچه ایتهرگه تیوشلی در.

بزرده رسم.

لرنی میدان عدالتکه قویارغده مکندر. متمدن ملت لر رسمدن بیک زور یاردملر کوره لر؛ رسم آنلارغه اوزلرندن آرتق خدمت ایته، بولارده درس و مطالعه کتابلری رسم ایله طولی بولا، مکتب مدرسه دیوارلارنده رسمدن باشقه بارماق تورته رلک اورن قالمی؛ رسم بو اورنلارده شول قدر زور رول اوینی، که صنایعه یارطی مهندس لک، مکتب مدرسه ده یارطی معلمک خدمتن کوره در. صنایع نفیسه نڭ (خودوژستوانڭ) بر قسمی بولغان رسم باشقه ملت لرده شول قدر ترقی ایتدیکی حالده و آنلار رسمدن شول قدر استفاده قیلدقلاری حالده، بز مسلمانلار بوندن بحق استفاده ایته آلیمبز. بونڭ سببی نهرسه؟ دیولسه طبیعی ایسکیلر بز «بزرده رسم

ایکی اوچ صرقتن عبارت بر رسم نیچه یوز صحیفه لی بر کتاب قدر بیک ایرکن معلو- مات بیره، بر نهرسه نی تعریف و تصویردن تل و قلم عاجز ایکن، رسم آنی بر ثانیه ده افاده ایته آلا در. کون بوی سویل بک آکلانا آلو وکده شهبه ایتدکڭ بر نهرسه نی، رسم واسطه سیله بر ایکی دقیقه اچنده افاده ایته آلاسڭ؛ رسم تلک بولماغان اورنلارده تله بولا آلا.

رسم آدمگه شول قدر نق تاثیر اجرا ایته، که عادیکنه بر رسم آدمنی کونی تونی ایله یغلانا ویلقلر اورنینه یاشن آغزا آلدیغی کبی شول نسبت وک شادانلارده آلا در. رسم واسطه- سیله ایڭ زور حقوقلارنی اثبات ایتهرگه ممکن بولدیغی کبی باشقه لاردن کورگان ظلم و جبر-

طرفنده عرب رسمى ايله شول رسمنىڭ ايكى طرفنده «محمد عبده ورسوله» جملەسى يازلغان. اگر رسم دين اسلامده حرام بر نەرسە بولسە ايدى اسلاميتنىڭ صاف و طبعىي زماننده خلفاء آقچەلارنده بوندى رسملر بولورمى ايدى؟ طبعىي بو آقچەنى خلفاء آقچەسى توگول ديوچيلرده بولور. لىكن بونارغە اوڭلا اجماع امت كنه توگول، اتفاق عالم، مدنيت ثابت. ثانيا: بو آقچە، خلفاء آقچەسى بولماسە روملار ياخود ايرانليلار آقچەسى بولورغە تىوش. لىكن بو احتمال بيك بعيد كورنە، چونكە محمد عليه السلام نىڭ نبوتينه ايمان ايتمەگان روملار ايله ايرانيلار نيچك «محمد عبده ورسوله» جملە مباركە سن آقچەلارنده يازارلار ايكان؟

II

مكتبلر بىزده رسم درسلىرى.

مكتبلر بىزده باشقە فنلر اوز درجەسندە بر قدر ترقى ايتسەلر، رسم و اشكال درسلىرى ايسە افراط درجەدە ضعيف بارا، حتى كوب مكتبلر بىزده رسم درسلىرى بسبتون كورنەمەك. حالبو كە رسم درسلىرى، شا كرددلر اوچون باشقە درس لر قدر وك اهميتلىدر. چونكە رسم بالا-لارنىڭ قوللار ينه گىمناستىقە بولو ايله برگە آلارنىڭ يازوغە، حسن خطغە اوستار ولار يندە زور ياردمچىدر. رسم آغر درسلردن صوڭ قو-يلسە بالالارغە استراحت بىرە؛ بر بالانىڭ صرغان صرغى اوزنچە موفقىتلى چقسە، آنىڭ روحن كوتەرە، هر نەرسەگە جراتن آرتدرا. رسم بالالارده نفىسنى خبيثدن تەمىز، هر نەرسەنى تقدىر، نغمىن قوسن آرتدرا. بوئەلى توبەن

حرام» دىيەچكردر. مسلمانىلار آراسىدە رسمنىڭ نى اوچون ترقى ايتە آلمادغن بوگؤا قدر اويلاپ قاراغان آدملر بولغانمى يوقمى، آنسى بيك قاراغنى نەرسە، بولسە بيلە بيك سىرەك بولور. اما اجنبى ملتلر بونى ئەللە قايچان تىكشورگانلر. مسلمانىلار آراسىدە صنایع نفيسە (شول جملە- دن رسم) نىڭ ترقى ايتمەوى، اسلاملارنىڭ توحيده آرطققە كيتورلردن دىلر.

لىكن مین اوز طرفىدن دىمەن، كە رسمنىڭ ترقى ايتمەوى اجنبى لر ئەيتكان سببىدن توگول، بلكە آنىڭ سببى بتونلەي باشقەدر. بىزنىڭ دين باشىدە طور وچى ذاتلر بىز، صاف و طبعىي بولغان اسلاميت قاعدلرن ماطورلىيىز، آنى يالتر اتوب باشقەلارنىڭ ايسلرن كيتەرە بىز ياخود آنلارنى اوز بىزگە جلب ايتە بىز دىگان بولوب تورلى بوياولارغە بوياغانلار. اول بوياولار حاضر اسلاميتكە «كر» (وسخ) بولوب اوپرغان، بو كرلر باشقە ترقىياتغە مانع بولغان كىبى اسلاميتدە صنائع نفيسەنىڭ ترقىسىندە زور مانع بولوب طورغان. ايندى اول كرلر كوندن كون آرچىلاطورا، بر وقت اسلاميت اول كردن آرچلووى ايله طبعىي حالينە قلاچق در.

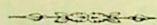
بو كونلردە موزە خانەلردە صاقلانوب كىلگان جەهوريت (خلفاء راشدين دورى) آقچەلارى بار؛ ايشتەسزكە شول آقچەلاردن برى.

بىز بو آقچەلارنىڭ اوزلرن كورمەسەك تارىخ كىتابلرنىڭ رسملرن هر وقت اوچرانا بىز بونىڭ بر

صوگره ترتیب ایله طوشوقه، آقواریل، (بر توری صولی بویاو) مایلی بویاو ایله رسم لر اشله تلدر.

طبیعی بونلاردن هر فایوسینک اوزینه مخصوص طریق تعلیمی بولغان کبی، اوزلرینه مخصوص قاعده لریده باردرد. مین موندن صوگفی مقاله لرمده رسم درس لرینک طریق تعلیمین ورسم یاصاوده بولغان قاعده لرینی یازاچقمن. معلم: صلاح الدین کمال الدینف.

صنفی بالالاری اوچون بولغان فائده سی. یوقا- ریراق صنفی لارغه کینکچ رسمنک اهمیتی تاغیده باشقارا. آندن صوگ رسم واشکالنی «هندسه» نك مبدائی ایکاننده خاطر دن چغا- رورغه یارامی.

مدنی ملت لرنک مکتبلرنده، رسم درس لری توبهن صنف لرده کلینکه (سینقه) اصولی ایله اوگره تیله، بوندن صوگ کلینکه دن چغار یلوب عادی (غلا دتی) کاغده اشله تیله باشلی، بوندن صوگ هر نهرسه نك اوزینه قاراتوب اشله تیله.

تل تیره سندده.

نلار بزرغه سیبلیگن آچی پراشوقنک تأثیری بلهن، بیز تاتارلارده اوچ یوز یللق تیره ن یوقوبزدن طوروب، کوز بزنی آچقاچ، باشقه ملت لر ره تینه نزلو، آلا بلهن آکلاشو، اوز بز نك ملیت بزنی آلا رنک ملیتی آستنده تاپتاماو، حاصل طورمش یارشنده - آلا رن قالمشماو اوچون، بزگده اوّل ئوک ملی تل، ملی ادبیات کیره کلگن آکلی باشلاغان بیز.

بو آکنک باشلانوینه اوطز بلکه آرتقراق یلار بولدی ایندی. شول کوندن بیرلی، ئە کرنلەب بولسه ده، سویل شو، فکر آشولار بولا کیلگن. صوگفی اون ییل اچنده بو حقه غی مذاکره لر یاخشی اوق قزوب دا آلدی. هم ئە لی ده قزوغنا دوام ایته. لکن شونسی ئوکنچ: تلنک نیگزن قوروچی، اساسی قانونلار حقنده، اورنالقه ده، ئە لی قطعی برقرار کورنمی، ئە لی قطعی حکم بیره آلمییز. ئە لی سوز دورندن آیراوب

آکسی آچلا باشلاب، آباقه باصارغه تلگن هر ملت، برنچی اشن تلندن، ادبیات- تندن باشلی. یوقوسندن آینوب، یاقی یاغینه کوز صالقاچده، اوّل ئوک سویله شورگه تل، یازارغه فلم کیره کلگن سیزه؛ نلسز، ادبیاتسز یهشی آلمان آکلی.

نهایت، شول ملت اچندن، باشقه لار قاتارنده اوز ملت لرنک بارلغن، قیافتن کور- سه تورگه تل وچی زور راقلاز، برگه اویوشوب، تللرن ئوزینک درست هم طبیعی یولینه توشروب یبهرو، صوگره شول تلده درست وتوبلی ادبیات طودرو اوچون ییل بووب ئشکه طوتونالار. هم تلنک اساسی قانونلاری حقنده، بربرسی بلهن کوب نزاعلاشمیچه، قطعی بر حکم بیرله ده، شول عملگه قویولا باشلی.

مونه بو، مدنی نار یخنک بزگه کورسه تکه ن حقیقتلری. ئە لله نیندی الهی بر قول طرفندن بورو-

اما، مدنی طور مش بزنی کو توب طور می... بزنی آرتقه طاشلاب، اوز یولنده همان کیتہ بیرہ...

قسقه سی: تل مسئله سن، بیگره ک حرف واملابزنی، تیزره ک بر قرارغه کیلوب، اوزهرگده، عمومی صورتده مکتبلر بزده شونی عملگه قویا باشلارغه تییشلیبیز. بزنگ تل - وادیاتدن باشقه ده، شونگ شیکلی ٹوک اهمیتلی مسئله لر بز تاغی طولوب یاتا بیت. تل - ادبیات مسئله سندده شول قدر وقتلار بزنی قوری سوز بله ئهره م ایته چک بولسه ق، باشقه لارن قایچان سویله شر بزده، قایچان عملگه قویوب بترور بزنی آکارچه، مدنی طور مشنگ ماشیناسی بزنی بتونله ی ئیزوب، بتروب کیتمه سمی صوگ؟... حرفلر بزنی باش حرفلرگه گنه فالدر ونگ هر یاقندن فائلی ایدوکی گزیته وژورناللار بزده بایتا قغنه یازلوب اوندی. ایندی باری: بو حقه زور راقلار بز بر قرارغه کیلوب، ئشکه طوتنورغه، انقلاب عملگه قویارغه، یا که شوگا ئونده وگه گنه قالدی.

بعض مکتب یارده باش حرف بله ننگنه اوقوتو، یاگنی املانی آلغه سورو باشلانغان، دیوبده سویلیر. ملت طرفندن بو املا قبول ئیتلمه یه - چه ک بولسه، آنلارننگ غیرتلیر ی بوشقه غنه بولوب قالمیمی؟ مونه بوده اعتبارغه آلنورغه تییشلی بر مسئله. بو مسئله لر باریسیده توبدن اویلا رغه تییشلی مهم مسئله لردن حاصل: بو حقه، اوزینگ موینینه شوندی زور خدمتلیر ی یوکلگه ن، شوندی مهم مسئله لر نی حل قیلورغه طرشونی اوستینه آلمان محترم «مکتب» ژورنالنده، تاغی قزو، قزو

نقلاب اشکه طوتنودن بحر ومبز.

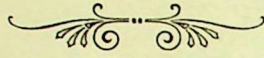
تلنگ برنچی وتوب نیگری بولغان املابزنی نیچک توزه تورگه؟ آنی نیندی یولغه صالوب بیبه رورگه؟ حرفلر بزنی نیشله ته بز؟ شول اولگیچه، چوالچق حالنده قالامی، یا که توزه تلورگه تییشلیمی؟ یازووبز، ئیشتلگه - نچه یازلسونمی، ئه لله سویله و بله ن یازو ایکیسی ایکی توری بولسونلارمی؟ مونه بو، زور هم تیزره ک ئوزلورگه تییشلی بولغان، اهمیتلی مسئله لر، بیک آور، بیک صالحن بارالار. مدرسه و مکتبلر بزده همان شول ایسکی املا بله ن بالالارنگ باشن ئه یله - ندره بیرلر.

درست، قایسی بر جدیدر یگنلر بز، مسئله نی قوری سوز بله ن ئوزاقغه تارتونگ فائده سی یولغن، بزنگ اوچون هزر هر طوریده - آشغوبراق ئش قیلو کیره کلگن اویلاب، آگا بوگا قارامیچه، اوزلرینگ فکر - لرن تیزره ک عملگه قویو یولینه کردیلر هم قویالارده.

لیکن اشنگ تمام یولغه صالوب کیتووی اوچون بوغنه، بوندی آز کشیلرنگ گنه غیرتی بیتشمی. بلکه مکتب، گزته اداره لری، زور راق محرر و معلملر بزدن اویوشقان ملتنگ نفوذ - لیره ک قسمی ده بو اشکه جدیدر ک قوشلورغه، ممکن بولسه، شوگا انقلاب جیگلورگه تییشلی کیک کورنه. حالبوکه، ملتنگ اول زور بولگی نی اوچوندر مسئله گه همان صوق قانلیلق کورسه ته، همان قایوشا... همان سوز بله ننگنه کوگنلرینی جوواتورغه طرشقان کیک طیولا.

فکرلر یورتیلوب، مسئله‌تاغی بر آز فویرتولسه، نهایت عموم طرفندن قطعی بر حکم بیرلسه، زور بر ئشبرنڭ یولغه سالنغانینه، بئکه نینه

قوانچیزدن ئلوغ بهیرهم یاسار ایدک.
معلم: «فکری».

مکتبلرده اوقولا طورغان فنلر و آنلارنڭ پر و غرامماسی.

(۳ نچی نومردن مابعد)

اصول صوتیه.

یازوب باصدرغان هم شوندن سوڭ بو اصول بیک تیز طارالا باشلاغان. بزنڭ زمانغه قدر بو اصولنی دغی کوپ مرتبه یاخشیرتقانلار هم نوعلرینی اوزگارنکالنر. حاضر بونڭ مهم نوعلری اوشبولار: ۱) اوقونونی، سوزنی او- یوشدرا طورغان آیروم طاوشلاردن هم آلارنڭ علامتلرندن باشلاو اصولی (синтетическій методъ) ۲) جمللرنی کلمه لرگه، کلمه لرنی مدلرگه، مدلرنی طاوشلارغه آیرتودن باشلاو اصولی (аналитическій методъ) ۳) اوڭلگی ایکی نوعیسی بلهن بر یولی اوقوتو طریق (аналитико-синтетическій или синкритическій методъ.)

اصول صوتیه نڭ اوڭلگی ایکی نوعیسی بو زمان پیداغویه سینڭ بارچه مهم قاعدلرن اوزلرینه صیدروب بتره آلایلار هم حاضر معرفتلی ملت مکتبلرندسته استعمال قیلنماو درجه سنده درلر. شونڭ اوچون، مینده بولار حقنده تفصیلی رهوشده یازوب طورورغه لزوم کورمیهن.

اصول صوتیه نڭ اوچنچی «سینکر-یتیاچسکی» دیگان نوعیسی، اوڭلگی ایکی

اصول صوتیه بلهن اوقوتو فائده لیره ق بولووی حقنده ایڭ اوڭ فکرن ئه بیتوچی اسلاوویان پیداغوی آموص کومینسکی در. (۱۵۹۲—۱۶۷۱). بو فکر بوینچه اوقوتونی حرفلردن باشلارغه کیرهک توگل، بلکه انسان نڭ سوزلری اویوشا طورغان طاوشلاردن و برابر آلارنڭ باصمه هم یازمه دهغی علامتلرندن باشلارغه تیوش بولادر. هم اوقور اوچون حرفلرنڭ اسملرینی حفظ قیلورغه ده کیرهک بولمی در. لکن کومینسکی اصول صوتیه ایله اوقوتو اوچون خصوصی بر نمونه (-руководство) قالدرماغان، شونڭ اوچون آنڭ استخراج قیلغان اصولی، اول وقتده طارالا آلمایان. بو اصول کومینسکی وفات بولغاچ یوز ایلیلی یللاردن سوڭنغه عملگه قویلا باشلاغان.

اصول صوتیه نی عملیاتغه تطبیق قیلوب توزه نکان پیداغولرنڭ برنچیسسی «باؤاریه» مملکتکنده گی مکتب شوراسینڭ مأموری نیمس استیفانی در. (۱۷۶۱—۱۸۵۰).

استیفانی ۱۸۰۴ نچی یلده بالالارنی ایڭ اساسلی ویکنگل اصول ایله اوقورغه اویره تو اوچون قسقه چه «نصیحت» نامنده بر کتاب

تلدن (آغزندن) هم يازدرو تهرينلری. تلدن بولغان تهرينلر جمله لرنی کلمه لرگه، کلمه لرنی مد و طاوشلارغه آيرتدرو دن هم طاوشلارنی مد و کلمه لرگه جیدر و دن عبارتدر. بو وقتده ئه لی طاوشلارنڭ باصما هم يازما علامتلىرى (حرفلر) کورسه تلمی.

شولوق تهرينلر ايله يهنه شه، يازدرو تهرينلری ده پيريله بارادر. بو تهرين وقتلارنڭ بالالار يازو ایشی ايله بشلله نوب، حرفلرنڭ جزلرينی يازالر. بو آغزندن بولغان هم يازدرو تهرينلرن دوام ايتدرونڭ وقتی تور- ليچه بولا. بو معلم لرنڭ اوز قارامافلارنده قالدیرلا.

بعض معلم لر بو تهرينلرنی بتون حروف هجا طاوشلارینى بترگانچه دوام ايتدروب، بوگا بر آی وقت صرف قيلالار؛ اما بعض لری بر نيچه طاوشنی بلدروب، برهر آطنه وقت صرف قيله اچده مذکور تهرينلرنی طوقتانالار. بو حاضرله و تهرينلرندن صوڭ بولغان يازوغه اوقوغه اويره تونڭ طریقی هر وقت بر توری بولوب، اوشبو ره و شده بولادر: معلم آيروب آلورغه يکگل بولغان طاوشلی برسوز آلوب، آنڭ معناسینى بالالردن سورى. مثلا معلم «آس» ديگان سوزنی آلوب، آنڭ معناسینى بالالار آڭلاغانن بلسکچ، طاوشلارغه بولد- رورگه کرشه. بالالار، سوزنی طاوشلارغه بوله رگه حاضرله و تهرينلرنده عادتلندکلرندن، بوسوزنی طاوشلارغه بيک يکگل و بيک تيز بوله لر. معلم بوسوزده گی «س» طاوشنده توقتالوب، آنڭ يازمه علامتلىرى ايله بالالارنی بشللندره. بو «س» طاوشينڭ دورت علامتنده صنف طاقتا-

نوعسینی اوچينه آلوب، اول دخی ایکی نوع گه بولندهر: ۱) يازوغه - اوقوغه بر يولی اويره تو طریقی ۲) اوقوغه - يازوغه آيروب اويره تو طریقی.

يازوغه - اوقوغه بر يولی اويره تو اصولی.

بعض پيداغوغلار دنياغه يازونڭ اوقوغه قاراغانن آلدن چققانلغی اوچون اوقو - يازوغه اويره تونی اوقودن باشلانمی، بلسکه يازودن باشلاتو فکرينه کيلگانلر هم شول رهوشچه يازوغه - اوقوغه اويره تو اصولینى اختراع قيلغانلار. بو اصولنى اختراع قيلوچی گيرمانيه پيداغوغلارندن گرازير بولوب (۱۷۶۶-۱۸۱۰)، آنى ياخشيرتورغه ككوب اجتهاد صرف قيلوچيلارده شولوق گيرمانيه پيداغوغلاری ديستير ژيگ هم ايوبين جنابلر يدر.

بزنگ روسيه ده بو اصول بلهن اوقوتوچی و کتاب ترتيب ايتوچيلرنڭ ايڭ آلدن طوراً طورغانلاری اوشينسكى، ژودو ژوزف هم پاولسون اسملى پيداغوغلاردر. بولارنڭ تأثيرى بلهن «يازوغه - اوقوغه برگه اويره تو» اصولی روس مکتبلرنده صوڭقى وقتقه قدر دوام ايتوب كيلمشدر.

بو اصولنڭ خلاصه سی: اوقوچينڭ سوزنی ئه يتودن يازوغه، يازودن اوقوغه کوچوندن عبارتدر.

بو اصولچه بولغان اشغالنڭ ترتيبی تخمینا شولای: اول حرفلرنی بلدوررگه حاضرلی طورغان تهرين لر بيروب، صوڭره حرفلرنی بلدرو. حاضرلی طورغان تهرينلر ایکی نوع:

شلارنىڭ باصما ويازما علامتلرن كورسەتمى،
 طاوشلارنى فقط ايشتو حسى بلەنگەنە بلدەرتەلەر.
 عادتدە بىز طاوشلارنى علامتلەردىن آيروب
 يورته آلمايىز يعنى بىر طاوشنى ئەيتسەك،
 شواوق وقتدە بىز آنى باصما ويازمادە مقبول
 بولغان علامتى رەوشندە كوز آلدەينزغە كىترەبىز
 (представляемъ). شونڭ اوچون طاوشلارنى
 ايشتو حسى بلەن اوقوتو، حرفلرنى اوقوتو بلەن
 بىرگە قوشلوب بارورغە تىوش. طاوش هم حرفنى
 بىر يولى اوقوتو ايسە، بو ايندى اوقوغە اويىرە-
 تونڭ اوز اشى بولوب چقادىر؛ شونڭ اوچون
 اوزاق دوام ايتدەرلە طورغان حاضرلەو تەر-
 يىنلەرنىڭ كىرەكلىكى اوز اوزىدىن بىتەدر. سوكرە
 يازو - اوقوغە بىر يولى اويىرەتكەندە طبيعى،
 يا اوقونى يازوغە، يا يازونى اوقوغە اويىرەتورگە
 كىرەك بولا. طاوشلار ياكە ايشتلولارنىڭ
 يىڭلىكلەرنى قاراب، ياكە حرفلارنىڭ يازىلو
 يىڭلىكلەرنى قاراب تىرىپ قىلنلار. اولىكى تىر-
 تىپ ايلە اوقوتقاندا، يعنى ايشتلووى هم لفظدىن
 آيروب آلووى يىڭل بولغان طاوشلاردىن اوقوتنا
 باشلاغاندا، يازارغە چىتون حرفلردىن اويىرە-
 تورگە طوغرى كىلەدر.

ايكنچى تىرىپ ايلە اوقوتقاندا، يعنى
 لفظدىن آيروب آلووى، و آيروب ئەيتلووى
 چىتون بولغان، اما يازار اوچون يىڭلى بولغان
 طاوشلاردىن اوقوتنا باشلاغاندا دخى چىتون دن
 يىڭلىگە كوپەرگە طوغرى كىلە.

بو چىتونلىكنى يازارغە دە، اوقورغە دە بىر
 تىگىز فائىدەلى ايتوب حل قىلورغە هيچ ممكىن
 توگىل. بو اصول بلەن اوقوتقاندا ياكە اوقورغە
 تىزىرەك اويىرەتو، ياكە يازارغە تىزىرەك اويىرە-

سىنە درست ايتوب يازا هم آلارنىڭ نىندى
 جزلردىن مەكب ايكەنچىلەكلەرن ويازىلو
 طرىقلەرن كورسەتە. مونڭ سوگنەك شول حرفلرنى
 بالالارنىڭ اوزلردىن طاش طاقتالرىنە ياكە
 دفتلارنى يازدرا.

شا كىلدەر، بو حرفلرنى يازغاندىن سوڭ
 ياكى حرفلى سوزلەر يازا باشلىلار. تعليم نڭ
 باشندە شا كىلدەرگە حرفلارنىڭ فقط يازما رەو-
 شلرى يىگنە كورسەتيلوب، بىر نىچە حرفدىن سوگنە
 حرفلارنىڭ يازما وياصما علامتلەرى ايلە بلشلە-
 ندىرلەدر. بو وقتدىن باشلاپ، يازغاننى هم
 باصقاننى اوقو ھنوز آلماشوب بارا هم يىخشى
 اوقونڭ صفتلارى رعايە قىلدەرىلا.

يازو - اوقوغە بىر يولى اويىرەتو
 اصولنىڭ ھامىيەت وقصورلرى:
 بو اصول نڭ ايكە مەم ھامىيەتى شا كىلدەر
 آڭلاب اوقووى هم قوۋ عقلىيەسىنى اشلە-
 تورگە زور ايرىكچىلىك بىرونەدر.

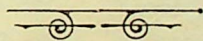
بو اصول بلەن اوقوتقاندا طاش (آواز)
 بالانىڭ آكئىنە يات بولغان خارجى و آڭلاشلما-
 غان بىر نرسە بولوب اوقوتولمى، بلكە آنى بالا
 تمام آڭلاب و اوزىدىن منگو آيرلماسلىق ايتدە-
 روب بلە. شا كىلدەر طاوشنى ايشتو حسى ايلە
 بلوب، شولوق وقتدە نڭ علامتى كوز آلدەينە
 نىچە كىلوب چىقاندىن كورە هم مستقل رەوشە
 شول طاوشنىڭ علامتى يازا لىكن بو اصولنىڭ
 مىكور ھامىيەتلىرى ھامىيەتدە يوشن اوچرى
 طورغان اوڭغايىسزاقلار ايلە كوب درجە كىمىلەر.
 اول اوزاق دوام ايتدەرلە طورغان حاضرلەو
 تىرىنلەرى بىتونلەي آرتقى اش. بالارغە طاو-

تونى اوستون كورورگه ضرور بولا هم شونڭ اوچون ايكي سندن برسن بر آز آقساتورغه طوغرى كيله. مونه شونڭ اوچون ده يازو — او قوغه بر يولى اويره تو اصولى بلهن توزلمش الفبالردن، طاوشلار بر ترتيبده جيلغان ايكي الفبائى تابو هيچ ممكن توگل. صوكره، بالالار هر بر او قوغان سوزلر ينى يازا بارسه لارده، هيچ بر حرفنى درست ومانور يازا آلمايلار. بولارنڭ يازولارى حقنده «بولار يازمىلار، بلكه قلم بلهن قازينوب او طرالار» ديولسه ده مبالغه ايتلگان بولماس.

مونه شونڭ اوچون بو اصول بلهن او قوتوچى معلملر، يازوغه اويره تو اوچون خصوصى درسلر تعيين قىلوب، اوزلر ينڭ بارا طورغان يوللارندن بر آز چغارغه يعنى اصول.

للرن اوزگار توروگه مجبور بولالار. بو درسلرده بالالار حرفلرنڭ جزلرن، صوكره حرفلرنڭ اوزلرن ياكى كان يازالار. بو درسلرنڭ ايندى او قو درسلر ينه تعلقلرى بولمى، بولار اوزلرى آيروم درس بولوب بارالار. بو يازدرو درسلرنده معلمگه اوزينڭ مقصدى بولغان يازارغه اويره تودن باشقه، شاكردلرنڭ او قو درسلرنده حاصل ايتكان خطا عادتلرن طاشلاتو اوچون كوب اجتهاد صرف قىلورغه طوغرى كيله. يازو- او قوغه بر يولى اويره تو اصولينڭ، مذكور قصورلارى بولغانلغى، اوچون بعض پيداغوغلار او قورغه هم يازارغه آيروم اويره تونى او كابليراق تابالار هم صوكره يملارده بو اصولنڭ طرفدارلارى كون بكون آرتوب طورادر.

آخري بار. محى الدين قربانعلينى.

جغرافيه فنندن درس كتابلار بىز.

مكتبلر بىزده درس ايتوب او قوتلور اوچون يكرميدن آرتق جغرافيه كتابلار بىز بار. بولارنڭ اسملىرى بىك كوب ايسه ده، اچنده گى معلومات همه سنده بر قابله قويلغان: بىرنى «يومىرى»، دى، جهات اصليه فلان، جهات فرعيه توگان، دى، بىر اوستنده مو- هوم دائرهلر، منطقهلر، دى ده قره نڭ هم صو- لارنڭ اقسامينه كوچه، صوكندن بيش قطعه- ده گى مملكتلرنى، پايختلرن ساناب چققاچ، جغرافيه قورصى تمام بولا. مكتبلر بىزده بر يلنى جغرافيه درسلى بر كىتاب بو ينجه او قولا، ايكنچى يلنى شولوق شا كردلر، بلطر او قو- غان نرسه لرن ايكنچى كىتابدن اوتسه لر،

اوچنچى يلنى شولوق نرسه نى اوچنچى كىتابدن او قىلار.

جغرافيه او قوتودن مقصود ايك اول بالانى ئه بيلرنڭ بر طاقم يالغان حكايه لرنندن قوتقا- روب، بالانڭ КРУГОЗОРЬ ن كىكايىتو، آلارنڭ ذهنن آچودر. حالبوكه بىزنىڭ كىتابلار بىز بالا- لار بىزنى ئه بيلر حكايه سندن قوتقارا آلمايلار، بلكه شول حكايه لر اوستينه آصاق- توفصاق فكرلر قوشوب بالانڭ ذهنن دغيدىه كو برهك چوالتلار. بىرنچى درسلرده نوک: «بىر يومىرى، بىر محورنده ئه يله نه، قوياش تيره سنده ئه يله نه» ديوب سويليلر، اما شول مناسبت بله بالانڭ كوكلينه كىلگان يوز تورلى سؤاللرنڭ

بالالارنى بولای اوقوتو — آلارنىڭ «ذهن كوبىمى آچىقن» توبەندە كورسەتەم:

اونكان بل آطاقلى مدرسەلر بزدن برسینىڭ رشدی برنچى صنف شا كردندن: «شمال طرفى قايدا؟» ديوب صورادم: بر آز ايسە بلەب طورغاچ، قولن يوقارى كوتاروب «شمال هر وقت اوستندە بولا» ديوب توشەمگە كورسەتدى. رشدی ايكنچى صنف شا كردندن: «استپدەگى قرغزلار نيك آغاچ بلە كسب ايتەيلر؟» ديوب صورادم: «آلار دەوہ كوب» ديدى: يوق ايسە سؤالمنى ايشتمەدىمى ديب يساگاندن قايتاردم: ايسە بلەب طوردى — طوردى دە «آلار مدنى توگل ايچ» ديدى. ابتدائى دورتنچى صنف شا كردندن: «بيرنىڭ شكلى نيندى؟» ديب صورادم: «اوستندە يەشەد كبز پير يومرىدر. بيرنىڭ كره بولووينى اثباتندە بيك كوب دليللر بارد: عقلى بولغان آدم بو دليللرنى ايشتكاندە اختيارسز «پير كره» ديريگە مجبور بولاد» ديدى. بالانىڭ بولای شۇما سويلەوينە بر آز خيران قالدەم. «صوڭ نيندى دليللر بلەسڭ؟» ديدم. شا كردم آزاراق اويلاپ طورسەدە، بر جاوبدە بيرە آلەمدى. آلەندەغى كتابن آلوب قارادم: نى كوزم بلە كوريم: بالانىڭ ئەيتكان سوزلارى عينا كتابىنىڭ برنچى بيتندە بار ايمش!

جغرافىە كتابلار بىز بالالار بىزنىڭ ذهنلرنى طورپاسلاندىرو اوستينە بايتاققنە درست توگل معلوماتدە بيرەلر.

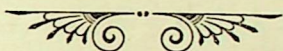
مكتبلردە درس اينوب اوقوتو اوچون حاضرلەنمىش كتابلار بىزنى قاراگىز — عبدالله فيضى (كوچك جغرافىە)، حارث فيضى

برسينە بر جواب بيرمىلر؛ شونىڭ اوچون بو قوسوموغرافىەغە بالالار آڭلاب اشانمىلار؛ حتى شا كردلر بىزنىڭ بايتاغىنە ئەيتەيلر حكايەسى، جغرافىەدە اوقوتولغان نرسەلرگە قاراغاندە درستەك كىبى كورينەدر.

«بيرنىڭ فلان اورنى اسسى، توگان اورنى صالحون؛ خط استوان قطلبرغە كيتەد كچە هوا صالحوناييا»، ديلر؛ «نى اوچون صالحوناييا؟» — بوگا ايسە ايكى اوچ كىتابدەغى جواب بار؛ بعضيلرنە ايسە منطقەلارنىڭ اسمندە ذكر ايتەرگە لزوم تابماغانلار. «بو بيردەگى خلق مدنى، تىگندە وخشى، بولارى ايسە بدوى» ديلر. بعض بالالارنىڭ كوڭلىنە «نى اوچون؟» سؤالى كيلور، بوگا هيچ بر كىتابدە جواب يوق. جغرافىە كتابلارنىڭ هيچ برسندە بعض بيردەگى كشىلرگە مدنى بولورغە مساعده ايتكان، ايكنچى بيردە بدوى بولورغە مجبور ايتكان، اوچنچى اورنى وخشى حالندە ياشارگە مساعده ايتكان طبيعت حقندە سوزدە يوق. اوزون سوزنىڭ قصەسى — بىزنىڭ جغرا- فيە كتابلار بزدە تيرە ياقدەغى احوالگە آينقى تىزىملىك قاراش يوق. جغرافىە كتابلارندە بيرلگان معلوماتلار بىز — بعض سبيلرنىڭ نتيجهلر يدر؛ شول نتيجهلرنى بىز سويلەيمىز، اما آلارنىڭ سبيللىرى حقندە بر سوزدە سويلە- يمىز. شا كردلر بىز اوچون ياڭا بولغان حقيقتلرگە اوز قوهلرى ايلە ايرشورگە امكان يوق. جغرافىە كتابلار بىزنىڭ «فلان بيردە بوندى مملكت، آنىڭ نفوسى بوقدر، پايتختى بوندەدر....» ديوب يادلا تودن، شا كردلر بىزنىڭ ايسە شونى حفظ ايتودن باشقە اشلىرى يوق.

اوستده كورسه تلمش كتابلاردن آيروم
 طورغان بر كتاب بار ايسه، اولك محي الدين
 افندي قر بانعلينف نك ايكي جزده باصلمش
 «دنيا» اسملى جغرافيه رساله لر بدير. بو كتا-
 بلار بزنك ابتدائي عوام مكتبلر بز اوچون،
 جغرافيه كتابلار بز آراسنده ايك موافق
 اثرلردير. بو كتابلارده بوگا قدرى اوچراما-
 غان نرسه لر بار - بولار ننگده ايك مهه -
 بونده جان اثرى بار، مونده طبيعت بار، بو
 رساله طور مشقه ده بالانك روحينه ده ياقنراقدر.
 عین. فی.

مدخل جغرافيه)، نامعلوم (جغرافيه اجمالى)، نا-
 معلوم (مجل جغرافيه)، فاتح كرىهوف (مختصر
 جغرافيه)، سليم ثابت (مختصر جغرافيه)، ز.
 امين (قصه چه جغرافيه)، عبیدالله محمد فيضى
 (مختصر جغرافياى عمومى)، معلم ع. جعفرى
 (جغرافيا معلمى)، محمد ادريسف (جغرافيه-
 درسارى) بو اثرلر همه سى ده جانسز
 اثرلردير. آق يوزلى، شاد كوكللى، -жизне-
 радостный بالارغه بو كتابلاردن اوقوتوب،
 آلانك بتون روحن سوندره بز، اوز بالا-
 لار بزنى اوز بز آغوليبز . . .

صول قول ايله يازارغه اويره نو.

نك ايك اورتاسنده طورغان بر كشى ده «مين
 اوزمه بار قوتنك همه سن اشله تهنه» ديوب
 ايتنه آلميدر. هر وقت كوز بركه كورنوب طور
 طورغان بر مثال: بز كوب اشلرنى اشله گانده
 آلد و برنچى ايتوب اوك قولبزنى يورته بز؛
 اوك قولبز صولى اشلنى آلمى طورغان كوب
 اشلرنى اشلنى آلا، ياكه ايكنچى ركه توسلى
 ايتوب اينكانده: بز صول قولبزغه اوك قولبزغه
 بيرگان قدر تريبه و اويره تونى بيرميبز، آنى
 يارتيلاب غنه اشكه يارارداى ايتوب قالدرا بز.
 بو اش بزنك بار قوتبزنى اشكه اويره تمه و
 توكلده نرسه صوك؟

مونه بو مسئله = صول قولنى اشكه اويره تو،
 آنى اوك قول كبگوك اوگغان ايتو مسئله سى
 هم اش اويره نوده اوك قولنك صول قولغه
 قاراغانده آلد طور مسئله سى، عالمرنك

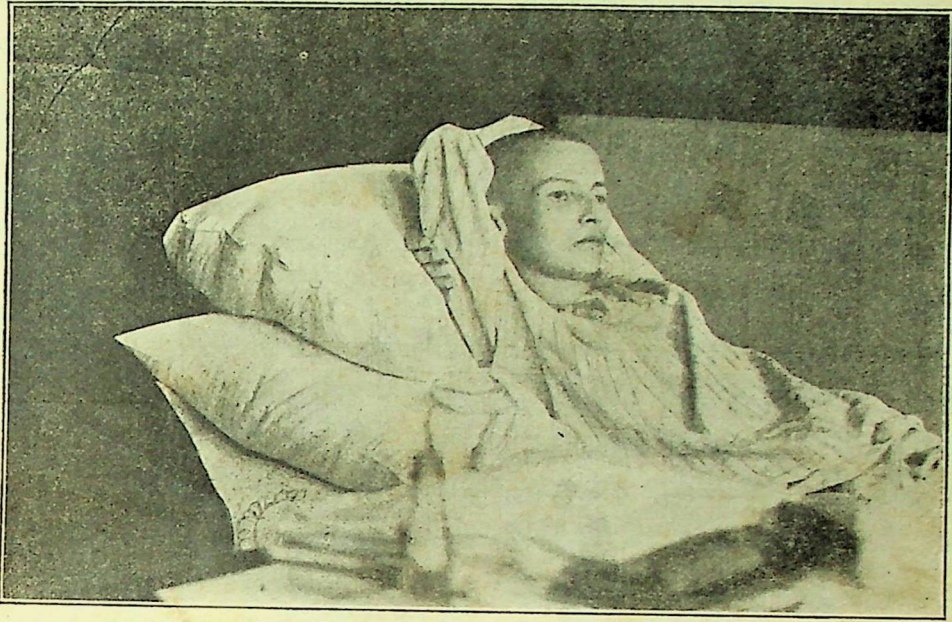
زمان نك طورمش اوچون چيتنله شووى
 كشىلرنى ايركسز بو طوغرىده اويلاندره،
 طورمش غه حاضرلكنك ممكن قدر شهب،
 بخشى و بتون بولووى يولنده هر بر فداكار-
 لقلرنى اوستلرينه آلورغه تيوش ايكانين
 كوندن كون اثبات ايتهدر. بيك ايسكى
 زمانلارده آدم حيواندن بركنه آدوم آلد
 بولسه ده ياشى آغان، طورمش نك اوگاپسز-
 لقلرينه فارسى طور آغان؛ لىكن بارا بارا
 بو طورمش كشى نك باشى اشل و ين، ميبى
 يور و وين و باشقه اعضالرينكده مكمل ركه
 ره وشده خدمت ايتوو ين تلى باشلاغان هم
 آدم طورمشنك بو قوشوون بيرينه ييتكرو ركه
 مجبور بولغان و بولا. شونك اوچون انسان
 اشلرگه يارارلق همه اعضالرينى وهمه قوتلرينى
 اشل تورگه طرشو تيوش. فقط حاضرگه، مدنيت-

بله طورغان بولوون تلبدر. شونسز هنرچی
اوز اشین کوره آلمیدر.

۱۹۱۰ نچی یلنڭ آفتغنده پیتربورغده
بولغان بتون روسه لیلرنڭ
эксперимен- тальная педагогика
آرشانسکی صول قولنی اشله تو حقنده قسقه غنه
بر دا کلاد یاساغان ایدی. آنڭ ئەیتووی
بوینچه: صول قولنی اشله تو مسئله سی ایڭ
اؤل آمیر یقاده، موندن بیکرمی بش یللار ئلک،
تجر به ایتوله باشلاغان. «تهد» اسمی بر
پیداغوغ اوزینڭ قول اشی هم رسام یاساو
مکتبندە ۲۵ یلدن بیرلی هر یلنی مڭ ایکی
یوز قدر شاگردنی ایکی قوللاری برلن ده
اشله تدروب کیلدر. شول کشی نڭ سوزی
بوینچه، آنڭ شاگردلری بر قوللاری برلن
یازوچی اشله وچی، مکتب شاگردلرینه
قاراغانده نغراق لار، طوغریراق، طورالار،
آلارنڭ هر بر حرکدری بر قوللی لارنقیمه
قاراغانده جیتزرهك هم شونڭ اوستینه آنڭ
مکتبندەگی شاگردلرنڭ اوڭ قوللاری، فقط
اوڭ قوللاری برله گنه اشلی آلا طورغان شاگرد-
لرنڭ قوللارینه قاراغانده اوڭغانراق هم
جیتزرهك ایکان.

«تهد» نڭ بو یاڭا اشینه ایهر وچیلر
آمیر یقاده ده و باشقه یلردە ده آز توگل؛ اول
ایهر وچیلردە یوقاریدهغی سوزلرنی درست
دیلمر. «تهد» نڭ بو صناولاری آمیر یقادن
یاپونیاعه و آنندن صوڭ یاؤروپاغه ده کیلوب
ییتکان. آنڭلیدە بو مسئله نی تیکشوررگه
دوقتورلار برلن پیداغوغلردن مرکب بر جمعیت
تشکیل ایتولگان، بو جمعیت کوب صناولار

بیک کوبدندن اویلانولارینه سبب بولغان،
چیشووی چیتن بر مسئله ایدی. فقط صوڭغی
یللارده بو طوغریک بایناق تجربهلر یاسالووی
مسئله گه یافنراق کیلونڭ ممکن لیکن کور-
سه تندی. صول قولنڭ ترقیده آرتده فالووی
صوڭندن غنه بولغان بر مسئله ایکان، آڭار
کیلگان بواوڭماغانلق، آنڭ اشلکسزلیگندن گنه
کیلگان ایکان. مثلاً بوز بوزنڭ نسلبزنڭ توبینه
قاراساق: مایمولالار — هر ایکی قوللاری
برلن اشلیلر، کشملرنی کوب کورگان هم کشی چه
قیلانورغه اویره نگان مایمولغه، اوڭ قولنڭ برلن
بر نرسه بیرسهك صول قولی برلن آلا، صول قولنڭ
برلن بیرسهك اوڭ قولی برلن آلادر. هم
شولای اوق کورشه درده. آنندن صوڭ بو
مسئله نی آچوده تاریخده ترکک فنی (биология)
یاردم اینه در. آنڭ ئەیتوونچه ایسکیده آدملر
آراسنده ایکی قوللاری برلن ده اشله و-
چیلر (amphidexter) حاضرگی گه قاراغانده
کوب درجه آرتق بولغانلار حتی یازوده
اوڭ قول برلن برگوڭ صول قولنی ده اشله-
تکانلکلرین سویلیدر. شولای اوق یاش
بالالارده، زورلارچه قیلانورغه اویرنمه سی
بورون، اوڭ قوللاری ایله برگه صول قوللارنڭ
اشله تهلر. آنندن صوڭ وحشی خلق ده ده اوڭ
قول برلن صول نڭ آراسنده بیک زور آیورما
یوق. مونه شول یوقاریدهغی حاللرنی تیکشور-
گانندن صوڭ، صول قولنی اشلکسز ایتوب
قالدروچی باری حاضرگی مدنیت ایدکی
آچق بلنهدر. حالبوکه استانیستیقانڭ کورسه-
تووی بوینچه هنرلر آراسنده یوزده بیکرمی
بیشی (۰/۰۲۵) هر ایکی قولنڭ تیگز اشلی

مرحوم شاعر عبدالله توقايىنىڭ موڭغى رەسمى. ۱۰ نىچى آپرىل، ساعت ۵، شىفاخانىدە (اولەردىن بىر تەۋەككۈل).

توقايىنىڭ بالالار عالمىدە تەسىرى.

نەقىد، اولەردىن اولەردىن اوچۇب يۈرۈپلەر. ئىككىگى تاقىماتلار اورنىدە، بالالار آوزىدە توقايىنىڭ دىنى وملى حسلىرىنى اوياتتا طورغان شعرلىرى يۈرى باشلادى. ئىككىدە مەكتەپدە بالالار آڭلاماغان عربچە قىسىدەلەر ھەم يارتى يۈرتى تاتارچە بولغان، بالالار آڭلاماسلىق شعرلىرى ئەيتلە ايگان، توقايىنىڭ بالالارغە مخصوص شعرلىرى چىقماچ، آنىڭ ايشى، بالالارنىڭ مەقسىسلىرىنى قابلاۋچى شعرلىرى. تاشلا-نوب آنىڭ اورنىدە، بالالارغە دىنى حسى، اللەغە مەھبەت حسى، آنا آناغە ھەم باشقىچە مەھبەت حسى اوياتتا طورغان، توقايى شعرلىرى قوللانا باشلادى. توقايىنىڭ بو جەھەتتىن خىدمىتى تەقدىر ايتىپ بىرە آلماسلىق دە-جەدە زور بىر خىدمەتتۇر. آندى شعرلىرىنىڭ بىزنىڭ

توقايىنىڭ شعرلىرى بىرلە الوغلا بىز فايە-لانغان، رولەردىن تەربىيەلەگان شىكىلى ياڭما-غە يازۇ تانۇغان، كىچىككە بالالار بىزدە آنىڭ شعرلىرىنى اوچۇب روللانالار. الوغلا بىزغە، الوغلا بىزغە، يازغان شىكىلى، اول، بىزنىڭ كىلە-چىكە الوغ ايتىپ بىز باغلى بولغان ياشلار بىز اوچۇندە آلا آڭلارنى تىلە، دىنى وملى حسلىرىنى اوياتتا بىزدا شعرلىرى بىزدا. ھەم آنىڭ بالالار اوچۇن يازغان شعرلىرى آلا تەمىم آڭلارنى، آڭلاماتلارنى ئەلەلە قايىدىن بىلگىلى. بالالار آنىڭ شعرلىرىنى اوچۇغان ۋەقتە دەرتسىنوب كىتەلەر. البتە آنىڭ شعرلىرى كۆپ مەكتەپلەردە اوچۇنۇلدى، بىكە تىلدى. آنىڭ شعرلىرى بالالار بىرگەلەپ پىنچىشەنە كۆنلەردە خور بىرلە ايتىكلەلەر شىكىلى، اولەردە نەكىگە بىكە ياتىشلى بولغا-

اعضالاری ایتەرگه طرشا. اول هیئت اجتما-
عبده برکته نك، اللهغه نق اوشانو برله، آنا
آناغه محبت ده ایکان آکلاغان هم بالالار بزده ده
شول حسلرنی اویاتورغه طرشقان بولورغه
کیرهك. واقعا ده مکتبلر ده شول حسلر ام
نوب، چقارغه کیرهك؛ مکتبنك اسی ده شول.
آنا آناغه محبت ایکنان کشی، هیچ شیکسز
ملتینه خبت ایتهچك. اللهغه نق اوشانفان
کشی نك معامله سی تیوشلی سنچه عدالت ده
بولا. مونه عبدالله افندی شوشیلارنك بارسنك
ملاحظه ایکنان بولورغه کیرهك.

شونك اوچون ده عبدالله افندی بر شاعر-
لگی برله گنه تقدیر ایتولمیچه، اول چندن
قاراغانده مریبلیگی برله ده تقدیر ایتوله. اول
بالالارنی سویوچی مریب ده ایدی. آنك بو
خدمتلری برسیده اونوتواماس. عمرگه، ملت
یاشاد کچه، ذکر ایتهر بز. عبدالله افندی! سین
تل توزه توچیلر بز نك ابك الوغسی سك، هیچ
شیکسز «رحم الله امرأ اُصلح من لسانه» حدیثینه
کره سك. بز تقدیر ایتکنان شیکلی، الله ده
خدمتکنی تقدیر ایتهر. تقدیر ایتسه ایدی!

نجیب خواجه

مکتبلر بزگه کیرهك ایکانینی اول آکلاغان،
یازغان. آنك اول شعرلری، مکتبلر بز دوام
ایکنان وقت ده دوام ایتهچك. بزده ملت حسی
قوتله نگان صابن اول شعرلر نك، صافی تاتار
تلی بولغانلقدن، قدری آرتاغنه باراچق در.
آی تاغیده بر آز عمری بولسه! بزگه تاغی
اول شوندی مکتب شعرلری حاضر لب،
بالالار بزنی لله له نیندی نچکه سرلر بله طیدر-
ماسدن تانشدرور ایدی. اوزینك سحرلی
شعرلری برله بالالارغه مگگو سونم سلك
نورلر توشورور ایسی. اول مکتب شعرلرنده،
بالالار بزنی اللهغه قوشا، ایتورغه، هر اشده
اللهغه تاپانورغه قوشا، شوندوق، ایك مقدس
حس - آنا آنانی سویو حسینیه ده فالدرمی،
آلار اوچون اللهغه دعا قیلورغه کیرهك ایکا-
نلکنی «ای طوغان تان تل» شعرنه آکلاتسا.
بالالارغه طوغان تانلرینه محبتنی اویاتورغه
اجتهاد ایته. اول ملت یینك صافی انجیلری = بالا-
لارغه تیک طورماو، اش اشلو برله وصیت
ایته «طنمه اشلو ای صبیبی، بل، نکریدن اشلرگه
کون...» دی. آنده ده الله فی فالدرمی
اول، ممکن قدری، بالالارنی، دینلی ملت

چوی اوستینه طوقماق.

لکن مسئلهنی آنندی مذا کره لرگنه، او طرغان
اورندن فوزغانا آلمی، بو بر یافندن. ایکنچی
یافندن ایسه بو مسئله کیکنان صابن چورالا
بارا، چیتونلر شه توشه. عسکریت طوغر وسنك-
غی یاگما اوصطافی، بولاچق یاگما مسلمان
اوچیتلر نك صانون، یارطیلای دیسه ک

مسلمان اولارنده آچلغان و آچولاچق
روسچه - تاتار، چه اشقولالارغه اوچیتلر
ییتشمه و مسئله سی کوب زبوستوالارنی مکتب
سیتی ترتیب ایتوده بیک ناچار حالگه توشر-
دیکی گزیتنه لرده کوبدن بیرلی باز ولا
واوستدن اوستن گنه بولسه ده مذا کره ده ایتوله.

بو چوى اوستىنە طوقماق بولاچق توگمى؟
 موندى اوصطافى وتسىركولەلارغە بىزنىڭ
 اشقولالارغە آياق چالو دىوب معنى بىروب
 بولمى. چونكى بولار ھەمە ملت اشقولالارى
 اوچون عەومى. بىرنچىسى عەومى مەلكت
 فائىدەسن كوزەتو اوچون، ايكنچىسى ايسە
 مکتب نىڭ معنى ياغن توبلى قويو نىتى ايله
 اشلەنگان بولولارى بولارغە زور معنى لىر
 بىردەر. البتە ايردەگى خاتونلارنىڭ بالا
 چاغە تىرىبەسى وباشقە ابوالشى بىرلەن بىك
 ياقن بەيلەنگان بولولارى سببلىسى مکتب
 اشىنە كوب حلال كىتىرلىرىنى وشولاي ايتوب
 اشقولانىڭ معنى ياقىن كوب درجە توبەن
 توشو احتمالىنى انكار ايتوب بولمى، بو طرفن
 البتە ھەر كىم تقدير ايتەچك. لىكن بىزنىڭ
 اشقولالار دە خاضردە نوك موڭ تطبيق قىلىنئوى،
 يوقلى بارلى بىر نىچە اشقولالار بىزنىڭ، آلاردىن قىزلار
 اوچون بولغانلارى نىڭ، معلمەسز قالو احتمال.
 للرى بىزنى قورقوتتا. مون صوڭ مسلمان
 اوللارندە آچولاچق اشقولالارغە اوچىتىللىر
 يىتىشمەو مسئلەسى دىغىد كوچەيە توشووى
 بىزنى بورچىدەر.

يارارلىق، يىل صاين كىمتوب باراچق. آنىڭ
 اوستىنە بعض بىر اوبازلردە كىبەودەگى خاتو.
 نلارنى معلمەلك گە قبول ايتماو كىبى مکتب
 صاۋىتى طرفندىن چىقارلغان مخصوص قرار
 سببىدە بو صان كىمەوبەچك. مثلا اوبازدە
 مکتب اشىنە ياتىن طورا طورغان بىر ذات نىڭ
 سوزىنە قاراغاندە، تەتوش اوبەزىندە مکتب
 صاۋىتى طرفندىن بتون اشقولالارغە بىر نىسب.
 كولەر بىبارلوب، موندىن صوڭ ايردەگى خاتو.
 نلارنى بو اوبەزدە اوچىتىلدىتسەلىقغە قبول
 ايتلمەيەچكى، بو كونگە قدر اوبەزدە شول
 خدمتە بولوبك، كىبەوگە چىققان تقىردە، آندى
 معلمە فقط مکتب صاۋىتىنە مراجعت ايتوب صا.
 ۋىت نىڭ مخصوص قرارى بوينچەغە اورنىك
 قالورغە ممكن ايدىكى بيان ايتولگان. بو
 تىسىركولەر روسچە. تانارچە اشقولالارنى دە
 اوچىنە آلادر. دىمك ھەر اوبەزدە بىر ايكى گنە
 بولسەدە روسچە. تانارچە قىزلار اشقولاسى.
 نىڭ معلمەسز قالووى احتمال.
 بو اوبازدە بىر ايكى گنە بولسەدە، بىزنىڭ
 اشقولالار بىز اوچون بىك تىز سىزولەچك.

آنالار قولايغىنە بىر نىچە سوز.

(اوچىنچى نەردن مابعد)

محبىتىنى، اللەدن قورقونى اورنلاشدىرق، اسلام
 دىنىك بولغان عمل وعبادتلىرىنىڭ بىر احكامىنى،
 نىچك قىلىنئووينى، نماز او قونى الفعل اوگرە.
 توب، نمازدە او قوللا طورغان سورە، تسبىح

مسلمان خاتونىنىڭ اوستىنە لازم بولغان
 بورچلارندىن ايكى اهمىتلىسىنىڭ بالالارىن مکتبە
 بىرگانگە قدر اسلام روحى واسلام تىرىبەسى
 بىرلە تىرىبە قىلوب، كچكەندىن كوڭللىرىنە اسلام

ایتهرگه کیره کلگینی، کچکنه دن آکلاتمق کیرهک. کچکنه وقتده ایشتکان سوزلر هچ خاطر دن چقمی، شول وقتده ئه نیلر، ئه نیلر قیلمه دیوب ایتنکان نهرسه لرنی هچ قیلای کلمی.

مونه شونک اوچونده بزنگ ایك محتاج بولغان نهرسه بز معلوماتلی آنالار بیتشدره طورغان مکتبلردر. دنیا و آخرت علمندن خبردار بولغان قزلار بز بولسه شول وقتده غنه بز ملتکه فائده لی آچق فکری، اشکللی بالالار بیتشدر و چن مسلمان خاتونی، ملت آنالاری بولا آلور بز. مونه شول وقتده غنه بز دن ملتیز راضی بولوب، اولگان دن صوگ روحبزی خیر برله یاد ایتهرلر، قبرلر بزنی نورلاندرلار، شول وقتده غنه بز دن الله ورسولی رضا بولور، شول وقتده غنه اوستبزرگه واجب بولغان خانمکک و طیفه بزنی اوته گان بولور بز. محترمه خانملر! بتون ملتیر غفلت یوقوسندن اویانوب علم و هنر یولینه کرگان بر زمانده، بز مسلمان خاتونلار یده نیچه یوز یللاردن بیرلی صاناشوب، صایلانوب یامان توشلر کوره، کوره یوقلاغان غفلت یوقوبز دن اویانیقده، ایر وقز بالالار بزنی تشبیز طرناغبز برله طرشوب تربیه قیلیق، ادبلی، تربیه لی دنیا و آخرت علمندن خبردار بالالار بیتشدر و اوستبزرگه لازم بولغان ایك بزنجی وایك مقدس و طیفه بزنی ادا قیلیق! طرشیق محترمه خانملر! بتسون نادانلق و یالقاولق! یاشاسون علم و هنر! بیتشسون آچق فکری، سلامت بدنلی ملت خادمی یکتلر! آزابسون ضعیف چرایسز نادان و اشلسکسز، طوماس بورون قارتایغان بالالار!

فخر البانات سلیمانیه

و دعالارغه قدر اوگره تمک لازمدر. مکتبکه بوری باشلاغاچ اوگره نور، دیوب طور مق بیک زور خطادر. مکتبکه بارغاچ اوگره نیله طورغان نهرسه لر موندن باشقه ده بیک کوبدر. مونه بزنگ مکتبلر بزنگ ترقی ایتمه وینکده برسببی شول، بالالارنگ اویلر نده وقتده آنالار نندن یخششی تربیه کورمی، هچ نهرسه اوگره نمی کیلایریدر. اصلده بو نماز و دعالار اوگره-توب اوطورو اصلا معلم و معلملر و طیفه سی توگل، آنالار و طیفه سیدر. خاتونلارنگ معلو-ماتسزلغندن، بزنگ مکتبک یارتی عمر بز شول و طیفه بز بولماغان نهرسه لرنی اوگره تو برله اوزوب، اوز بزنگ و طیفه بز بولغان معلوماتلارنی بیوررگه وقتده بولمی قالا. بر ایکی قش اوقی طورغان بالاغه یازو، اوقو بلدر و نمازلار اوگره تکانچی مکتبدن چغار وقتلاریده بیتوب قالا. ینه آنالارنگ بورچی: بالاسی آق برله قارانی آورا باشلاغاچده یالغان سویله و، غیبت، سوز یورتو، اوغر یلق و خیا-نت کبی اشلرننگ بیک زور گناه و عیب اش ایدوکن، موندی اشلر دنیا ده سم آخرتده ده هر تورلی خوارلقلارغه توشوگه سبب بولدیغینی، ایسرتکچ اچوننگ عیب و گناه بولووی اوستینه مالغه و صحتکه کیله طورغان ضررلرینی سویله و، بو کبی حرام و گناه اشلرنی اشله گانلارنگ دنیا ده وقتدوق نیندی خوارلق و فقیر لیکرگه توشکانلرینی مثاللر برله کورسه تمک، اوزنگن اولوغلارغه اطاعتلی، کچوکرگه شفقتلی بولورغه، هر کم برله طانو و قرنداش کبی طورورغه، فقیر و محتاجلارغه یاردم ایتهرگه، بیگره کده اوقو یولنده غی فقیر و محتاج بالالارغه مال و جان برله قولدن کیلگان قدر یاردم و خدمت

مسکە و دە مکتب نیگزی.

برنچی کیر پچ قویو تو تام بولغاندن صوگ معلم-
اردن میر غیاث افندی علیف اورنندن طوروب
«آدملر اصل خلقنده بر و مساوی بولسه لارده
بعضیلری غایت بسای و سعادتده، بعضیلری
ایسه تمام فقیر، قلاق و محنتده یاشیلر. آدملرنڭ
بولای بولووینه ایڭ برنچی سبب البته علم ایله
جهالتدر. بز مسلمانلارنڭ عمر بوی خوارلقه یاشا-
و بزگه ده جهالت سببدر. مونه بواسدوللائیف
هم آنڭ باش وکیل و وزیرف جنابلری بزنڭ
آیاغبرده بولغان جهالت بوغاوینی چیشه رگه،
شولای ایتوب بزنی مهنگولک ذلتدن قوتقاررغه
تلیلر. بناء علیه هر بر مسلمان بولارغه میلیو-
نلر چه تشکر قیلورغه بور چلیدر» مآلنده بر
نطق سویله ب معلم وشا کردلر طرفندن تشکر
بیان ایتدی.

صوگره، حاضر بولغان خلقغه کامل جان
افندی حکیم جانف یورطنده ضیافت بیرلدی.
آنده هم «بو کونگه قدر طوقتاوسز دوام
ایتوب کیلگنن اختلاف و بر بر بزگه بولغان
دشمانلقنی بو کون مهنگوگه شوشی بنانڭ آستینه
کومدک، آرابزده ینده شوندی دشمانلقلار
ظهور ایتسه طاش آستنده نغتوب قالدرماغان
اوچون آرخیتیکتور افندی سزنی عیبیلر بز»
کبی فزقلی نطقلر سویله نندی. (آرخیتیکتور
یعنی مهندس افندی مجلسده اوزی ده حاضر
ایدی) مهندس افندی ده «واقعا سز کامل
اتفاق و کامل شاداق ایله بو برنچی طاشنی
صالدیکز، هم بوندن صوگده بو بنا سزنی

۲۶نجی مارتده باکو میلانیبرلرندن محترم
اسدوالایف جنابلری (بو محترم ذات آپریل
۲۱ده یالطهده وفات ایتدی) طرفندن بنا
و تأسیس ایدیلر چک مکتبنڭ نیگزن صالو مجلسی
بولدی. مسکاو مسلمانلاری بو مجلسنی کوبدن
بیرلی کونکانگه هم توگل مسکهده گنه حتی عموم
روسیه مسلمانلاری آراسنڭ بیک سیرهک بولاطور-
غان بوندی خیرلی وطننه لی کوننی کوررگه هر کم
آشقانغه کوره خلق بیک کوب جیبولغان
ایدی. ایرته بلن یا کفر یا ووب مکتب ایشک
آلدینی بر آز چلاتقانلقدن بتون میدانغه
طاقتالار تزیلماش هم نیگز اورنینهده اوسته ل
واورندقلار قویلوب غایت منتظم صورته
اورنلار حاضرلنلمش ایدی. خلق همهسی اوز
اورنینه او طردقندن صوگ، برنچی محله امامی
عبدالله حضرت اوقویه چق آیتلرینڭ ترجمه-
سینی سویله ب کلام شریف اوقودی. صوگره
غایت مؤثر بر نطق سویله ب مجلسنی آچدی.
صوگره ایکنچی محله امامی صفا حضرت اسدو-
لالایف جنابلرینڭ بیوک همتینه هم مسکهدو
مسلمانلارینه، شهرنڭ ایڭ اورتا بر یرنده
مکتب آچارغه مساعده ایتکانی اوچون حکو-
متبزرگه تشکر عرض ایدرهک پادشاه حضرتلرینه
دعا قیلدی.

صوگره عبدالله حضرت اورنندن طوروب
برنچی کیر پچ و آنڭ آستنده فالاقچ جیز
طاقطانی قویغان وقتده، شا کردلر طرفندن
چقرو ب تکبیر و صلوات ئه یتلدی.

خصوصاً ۷ نچى آپر يىل ده امتحانغه جبولغان يوز قدر كشى آلدنده معاملرنىڭ ياخشى خدمتلىرى بالفعل اثبات ايتولدى اهالى ممنون بولوب تارالدىلار.

«مدرسه نوريه» بوايسكىدىن بىرلى مشهور بر مدرسه در. فقط صوگفى يىللارده ئلكه گى شهرتن يوغالتا بارادر.

شاگردلر آوغوست ده جبولاباشلاب اوكته بر باشلارنده درسلر باشلاندى. ۱۲ قدر خلفه تربيه سنده ابتدائى، رشدى، اعدادى صنفلر يىنه آپرلوب تربيه ايتولدىلر.

مدرسه نىڭ داخلى همه خر جاتى شاگردلر اوستىندن طوتولا.

قش كوفى شاگردلر آراسنده خلفه لرنىدن ناراضىلىق لركورنگه لهدى، قايسى صنفلر بتونلەي اوز خلفه لرىنه درسكه چغودن امتناع ايتدىلر. شاگردلر آراسنده سىزلىگان مدرسه نظامينه خلاف حرکت لر اوچون اشتراقلار سالدى. مدرسه نىڭ ابتدائى، رشدى صنفلرنى باشقه لار آراسنده عموماً طنچسزلىقلار دوام ايتدى.

۲۰ نچى مارت ده امتحانلار باشلانوب ۸ نچى آپر يىل غه قدر صوزلدى. امتحانده ابتدائى، رشدى صنفلارى ياخشى چقسده اعدادى صنفلارى ناچار چقىدى. قايسى صنفلر بتونلەي امتحان بىرودن امتناع ايتدىلر.

«روسكى - تاتارسكى اشقولا» ۱۹۱۲ نچى يىل آخرنده روسكى - تاتارسكى اشقولا آچلدى. باشده بو اشقولاغە ابرته وكيچ اوقوچىلارنىڭ سانى ۷۰ كە يىتسده اوزاق وقت دوام ايتمه دى، جبولغان بالالار برهم، برهم تارالوب، بوكونده ايسه امتحان كوتوب بار شاگردنىڭ چىرك

برله شدره چك، هم عموم مسلمانلار آراسينه علوم و معارف نورى طاراتورغه كوب خدمت ايتە چك دىب اويليم» دىدى.

مىكە وده معلم: احمد زكى علفيف

اداره:

بو مکتب نىڭ مؤسسسى بولغان اسدوللايف جىنابلىرى اوشبو سنه آپر يىل ۲۱ دە يالطه ده وفات ايتدى، الله نىڭ رحمتىكە بولسون. ايشتو و بزرگه كوره مرحوم نىڭ بوندىن باشقه خيرات يولینه قالدراغان وصيتلىرى ده بار ايمش. (الله امثالينى كوبيه يىتسون) يقينده چغاچق بىر نومره بزدە تفصیلى ياز يلسه كىرەك.

بو و مدرسه لرى:

«مدرسه حلفيه» ايكى نچى محله حضورنده عبدالله حضرت اداره سنده گى مدرسه در.

بو مدرسه نىڭ بو يىلغى اوقو يىلى تارىخى توبه نده گى روشچە در: سىنتە بر باشلارنده مدرسه گە شاگردلر كىلە باشلاب، اوكتە بر باشلارنده درسلر باشلاندى. بار يىسى يوز اىللى قدر شاگرد بولوب ۷ معلم تربيه سنده ابتدائى، رشدى، اعدادى صنفلار يىنه بۇلنوب اوقوتلدىلار. آورو بر خلفه نىڭ درسلىرى استىنا ايتكانده عموماً درسلر ياخشى دوام ايتدى، شاگردلر آراسيده طنچ اوتدى.

مدرسه نىڭ بعض بر پاپچىتىل لرى طرفىدىن شاگردلرگە اورنسىز هجوملر باصالسه ده نتيجه سز قالدى.

مدرسه شاگردلرىنه ۳۰ نچى مارت ده امتحانلار باشلانوب ۷ نچى آپر يىل ده تمام بولدى. عموماً امتحانلار ياخشى چقىدى،

قدرسیگنه قالدی. بوکنا سبب ناتارلارنىڭ
مکتب که بالا يورتورگه اوبیره نيه ولریدر.
بووا مسلمانلاری آراسىنکه ناتار اوچیتلی-
نىڭ ساچ، مبیق هم کیم صالمن تیکشورلری
آلارنىڭ بوندىن بیکرمی یل مقدمگی بووا اهلی
ایکانن کورسه تهر. «مکتب» مخبری.

تصحیح

«مکتب» ژورنالینىڭ برنچی صاندىغى مقلا-
لهم نىڭ آخرى بعض بر سبیلردن ناشى بر قدر
آکلاشلماز بولوب چىغان. آندىغى سؤال
وجواب ایکی گه بوانوب شولای بواورغه تیوش
ایدی:

(۱) س. انسان نیک تربیه لی بولورغه کیرهک؟
جواب: بیرده گی نرسه لرگه خلیفه بولورغه
یاراتلغانی اوچون عدل بولورغه کیرهک، تر-
بیه سز کشی عدل بولا آلیدر.
(۲) س. انساننىڭ تربیه سی نیک اوزینه
طابشرلغان؟

جواب. الله نىڭ کمال قدرتن اظهار اوچون؛
چونکه، انسانلار یاصاغان ماشینالارنىڭ
حرکتلری خارجی بر انساننىڭ اراده سینگنه
تابع در. اما الله تعالی نىڭ اوز قوللاب یاصاغانی
انسان- آطلی ماشیناننىڭ جمیع حرکتلری اوز
اختیارینه، اوز اراده سینگنه تابع در. حرکتی
خارجدن بولغان بر مصنوع نىڭ صانعی بلهن
جمیع حرکتنده مستقل بر مصنوع نىڭ صانعی
آراسنده کمال یوزندن عقللار حیران قالوز-
لق تفاوت باردر. احمد جان مصطفى.

آق یول ژورنالی.

قرانده ۱۵ نچی آپریلدن اعتباراً فخر-
الاسلام افندی آگییف طرفندن بالالارغه
مخصوص «آق یول» اسمنده رسملی بر ژورنال
چغار یلا باشلادی.

باش کوتوروب کیله طورغان ادبیاتبز
اچنده بالالار عالمینىڭ بتولای اونوتلغان بر
حالدی طور ووی تأسفلی بر حال و مطبوعاتبز
اوچون زور بر کیمچیلک ایدی. ایندی
فخرالاسلام افندی بو کیمچیلکرنی توکلله و
یولنده برنچی آدم یاصاب میدانغه چقدی.
ژورنال کیرهک مندرجاتی و کیرهک نفاستی
جهتندن تمامیل بالالار روحینه موافق صورته
اشله نگان، بالالار اوچون قزقلی وشوننىڭ ایله
برگه آنلارنىڭ عقللارینی اشله ته طورغان بیك
رسملر ییرله شدرلیگان. حاضر ۲ نومیری
میدانغه چقدی. بهاسی بر یلغه ۴ صوم یارطی
یلغه ۲ صوم ۵۰ تین. اوچ آبیغه ۱ صوم ۳۵ تین.
آیروم نسخه سی قرانده ۲۰ تین.